

PROJE SUNUŞU

“Ankara’da 1930-1980 Yılları Arası Sivil Mimari Kültür Mirası Araştırma , Belgeleme ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi”

Nuray Bayraktar¹

email: nry.bayraktar@gmail.com

Giriş

“Ankara’da 1930-1980 Yılları Arası Sivil Mimari Kültür Mirası Araştırma , Belgeleme ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi” Başkent Üniversitesi bünyesinde yürütülmekte ve TÜBİTAK ve VEKAM tarafından desteklenmektedir. Konut özelinde sivil mimarlık yapılarının araştırılması , belgelenmesi ve bir sanal kent arşivi (müzesi) kurularak ortama sunulması, öte yandan bu yapıların korunması için ölçütler geliştirilmesi amacıyla ele alınan proje; özünde Türkiye’de modern dönem mimarlık anlatısının “ sivil” olanı dışarıda bırakarak “resmi” olana gönderme yapan, bu yolla kamusal bellek oluşumunu olanaklı ve öncelikli kılan tutumuna karşı bir sivil bellek oluşturma projesidir.

Proje Türkiye’de mimari açıdan çoğunlukla kamusal yapılar üzerinden yapılmakta olan modern dönem anlatısı içinde sivil mimarlık yapılarının çoğunlukla ihmal edildiği , bu anlatının sivil mimarlık yapılarını kapsamadığı, geçici bir yapı stoku olarak algıladığı savına dayanmaktadır. Bu savdan hareketle proje ; sivil mimarlık yapılarına ilişkin araştırmaların ve belgelemelerin eksikliğine dikkat çekmekte , sivil mimarlık yapılarının çoğula, aynıya değil farklıya gönderme yapan durumunu modern dönem anlatısı için büyük bir potansiyel olarak görmektedir². Bütüncül anlatıların ve sabit anlamların karşısında sivil mimarlığın, tekil anlatıların, anlam kaymalarının, farklı dillerin var olabileceği bir alan olarak önemine vurgu yapan proje mimarlığın bir nesne değil, bir metin olma durumundan yola çıkarak modern

---

¹Doç.Dr., Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

² Proje kapsamında ;

- Kamusal Yapılar: Mülkiyeti ve kullanımı kamuya ait olan mimarlık eserleri anlamında
- Sivil Mimarlık Yapıları- Konut Yapıları : Geleneksel yapım üretim süreçleri ile belirlenmiş,

kullanıcının bu süreçlere doğrudan dahil olduğu, kullanıcısı ile arasında duygu birliği olan yer “ev” (Güvenç, v.d. 2002) ve kullanıcının yapım üretim süreçlerine dolaylı dahil olduğu, yaşanmışlıkla biçimlenen, değişen, dönüşen, tasarlanmış yapı tipi “konut” anlamında kullanılmıştır.

dönem anlatısını sivil mimarlık yapıları üzerinden zenginleştirmenin mümkün olduğunu kabul etmektedir. Sivil mimarlık yapılarının araştırılması , belgelenmesi ve korunarak gelecek kuşaklara aktarılması , bu yolla “sivil mimari bellek” oluşumunun mümkün kılınması projenin öncelikli hedefleri arasındadır.

Proje :

- Konut yapıları özelinde geçmişe dair izlerin kamusal olanın resmi dilinin yanı sıra sivil olanın özgür dilinden kavranması ve modern hayata karşılık gelen anlamların bu yolla keşfedilmesi, konut yapılarının mimari açıdan çok boyutlu hale getirilmesi ,dönemsel farklılaşmaların, ortaklaşan, ayrışan çözümlerin tespit edilmesi, mimari anlayışların ortaya konulması

- Öncelikli üretim alanı konut olan, resmi anlatı içinde kendisine yer bulamamış ,özgün bir tasarım diline sahip, yeni bir barınma kültürü öneren, bu nedenle önemli kimi mimarlara ilişkin bir kaynak oluşturulması

- Konut yapılarının tasarım değeri kadar kullanım değerinin öne çıkarılması, bu yolla mimarlığın sosyal boyutuna dikkat çekilmesi, yapılara ait hikayelere ve konutu kullanırken yeniden ve yeniden üreten kullanıcılara vurgu yapılması amacını taşımaktadır.

Modern dönem mimarlık anlatısında çoğunlukla dışarıda bırakılanların anlatıya dahil edilmelerinin önemi üzerinde duran ; yapılar, mimarlar ve kullanıcılar olarak “ dışarıda bırakılanların”³ dönüştürücü olma potansiyellerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu oturumun ilk sunuşu olarak bildiri projenin içeriğine , projenin yöntemine ve projenin bulgularına odaklanmaktadır.

Projenin İçeriği

Türkiye’de modern dönem anlatısının kamusal yapılar aracılığı ile yapılmakta olduğu, mevcut koruma yaklaşımlarının bu bakış açısını benimsediği , resmi olana yapılan güçlü vurgu nedeniyle sivil olanın çoğunlukla ihmal edildiği saptamasıyla proje, özünde sivil mimarlık yapılarının- özelde konut yapılarının en hızla değişebilir, yok olabilir nesnelere olarak

---

³ Akad (2001) tarafından yapılan toplumsal çözümlenmeyi uyarlırsak dışarıda bırakılma hali içeride olma halini dışlamaz. İçeridekilere karşı ya da düşman olmayı gerektirmez. Ancak içeridekilerin kendilerini duyurmakta, kamuoyuna istedikleri sıklık ve yoğunlukta ulaşmakta herhangi bir zorluk çekmemeleri, dışarıda olanların sesini duyurmayı gerektiren bir durumdur. Proje bu anlamda mimarlık alanında dışarıda bırakılanların sesi olmaya çalışmaktadır.

algılanması sorunu üzerinde durmakta, bu sorunu -kentsel değişme süreci, nüfus artış hızı, ekonomik ve politik yaklaşımlar, yasalar ve yönetmelikler v.b. ile ilişkisinin farkında olarak - öncelikle mimarlık ortamının sorumlulukları bağlamında tartışmaktadır.

Modern Dönem Anlatısı

Modern yaşama karşılık gelen içerikleri ve geleneksel yaşamı yok etme potansiyelleri ile modern dönem yapıları Türkiye’de farklı bir anlam taşımaktadır. Bu farklılık yeni kurumsal ihtiyaçların karşılandığı mekansal kurgular için de geçerlidir, modern mimarlığın temel konularından olan konut sorununun çözümüne ilişkin yaklaşımlar için de. Türkiye’de Erken Cumhuriyet dönemi olarak nitelenen ve 1950’li yıllara dek uzanan dönemde modern yaklaşımlarla inşa edilen kamusal yapıların geleceği konusunda mimarlık ortamında –en azından- bir hassasiyet oluştuğunu söylemek mümkündür. Ancak, bu hassasiyetin modern dönem sosyal yaklaşımlarıyla ele alınmış , ya da önerdikleri yeni yaşam pratikleri nedeniyle modern olarak ifade edilebilen ya da modern dönem mimari biçim özelliklerine göre tasarlanmış konut yapılarını kapsadığını söylemek çok zordur⁴.

Cumhuriyetin ilk planlı kenti olarak yeniden inşa edilen Ankara’da çağdaş bir yaşam vaat eden ancak günümüze çok az örneği ulaşabilen bir yerleşim dokusunun ve yok olan sayısal çoğunluğa karşın halen mevcudiyetini koruyan bir çok konut yapısının varlığından söz etmek mümkündür. Bu yerleşimler aracılığı ile Ankara’da “öncül” konut politikalarının izlerini bulmak, barınma sorununa ilişkin çözüm önerilerini kavramak; dönemsel yaklaşım farklılıklarını değerlendirmek olanağı vardır. Çoğunlukla bahçeli, bağımsız evlerden oluşan bu yerleşim yerleri modern dönem şehircilik ilkeleri açısından “bahçe şehir” modelinin uygulama örnekleridir. Öte yandan Ankara’da günümüze sınırlı sayıda örneği ulaşan “özgün” konut yapılarının modernliğin yaşamsal karşılığı olarak inşa edildiklerini söylemek gerekmektedir. Bu saptama kentsel değişimden en hızlı ve en çabuk etkilenen korunmasız

---

⁴ Madran (2006) tarafından ifade edildiği üzere 1950’li yıllara dek anıtsal nitelikli kamusal yapılar ile büyük programlı ve zengin süsleme portföyüne sahip konut yapıları dışındaki yapılar “miras” olarak değerlendirilmemektedir. 1973 tarihli 1710 Sayılı “Eski eserler Kanunu’nda korunması gereken taşınmazlar içinde konut yer almamaktadır. Koruma tartışmalarında modern dönem yapılarından ise hiç söz edilmemektedir. Oysa modern mimarlık yapılarının belgelenmesi, korunması ve değerlendirilmesi için mevcut mevzuatta aykırılık yoktur. Mevzuatın öngördüğü bir kültür varlığının sahip olması gereken değerler pekala modern mimarlık yapılarını da kapsayabilir. Görüldüğü gibi modern dönem mimarlık yapılarının korunması dahi problemlili bir alan olarak dururken , modern dönem konut yapılarının korunması gündem dahi oluşturamamaktadır .

modern dönem konut yapılarının geleceği sorunsalını daha kapsamlı tartışmayı zorunlu kılmaktadır (Bayraktar, 2010).

Mimarlık ortamında modern dönem kamusal yapıların bir çok akademik araştırmanın konusu olması ve bir çok belgelemeye esas oluşturması , buna karşın sivil mimarlık yapılarının araştırılmaması ve belgelenmemesi ve bu nedenle bu yapı stokunun ciddi bir tehdit altında olması kabaca “ideoloji” ile açıklanamaz. Bu tehditte mimarlık ortamında gecikmiş tartışmaların, toplumla paylaşılmalı bilgi birikiminin ve en önemlisi modern dönem konut yapılarına ilişkin koruma ölçütlerinin geliştirilmemiş olmasının büyük etkisi vardır. Dahası bu tartışmaların öznesi kamusal yapılar iken “sürelî” ve “ geçici” kullanımların mekanı olan konut yapılarının kalıcılığı bu tartışmalarda henüz yer bulamamıştır (Bayraktar, 2012). Bu bağlamda proje modern dönem sivil mimarlık yapılarının- özelde konut yapılarının- korunamaması sorunsalının odağına modern dönem anlatısını koyarak tarih yazımı içinde sivil mimarlık konusunu tartışmaya açmakta ve mimarlık ortamına aşağıda yer alan soruları sormaktadır ⁵.

1 . Neye sivil (mimarlık) diyoruz? Sivil Mimarlık kamu/devlet yapısı dışında kalan mimarlık olarak tanımlandığında “resmî” yoldan elde edilen ancak sivil kullanıma ait mimarlık yapıları nasıl sınıflanabilir ? Türkiye’de sivil mimarlık yapılarının ortaya çıkış koşulları nelerdir? Türkiye’de sivil mimarlık yapılarının gelişimi çalışmaları ve dönemleme çalışmaları nasıl ele alınabilir?

2. Mimarlık tarih yazımında sivil mimarlık nerede durmaktadır ? Neden geleneksel tarih yazımı kamusal yapılar ile sınırlanmıştır? Geleneksel –tek sesli -tarih yazımının dışında kalan sivil mimarlık yapılarının çok sesli özelliği yeni bir tarih yazımı için potansiyel olabilir mi ? Bu yazım içinde sivil mimarlık yapıları araştırma ve belgeleme çalışmalarında kriterler nasıl belirlenebilir?

3. Mimarlık tarih yazımının dışında kalan sivil mimarlık yapılarını üreten mimarlar aracılığı ile yeni bir içerik belirlemek mümkün müdür ? Bu mimarlara ilişkin bulgular mimarlık tarih yazımı açısından bir zenginlik olarak değerlendirilebilir mi ?

---

⁵ Bu soruların ilk üçünün tartışmaya açıldığı Çalıştay (2012), Prof.Dr. Ali Cengizkan, Doç.Dr. Elvan Altan Ergut, Doç.Dr. Esin Boyacıoğlu ,Doç.Dr. Neşe Gurallar, Yard. Doç.Dr. Meltem Gürel ve Dr. Serpil Özaloğlu’nun katılımı ile VEKAM’da gerçekleştirilmiştir. Çalıştay tartışmalarının yayın çalışmaları devam etmektedir.

4 . Mimarlık tarih yazımının dışında kalan sivil mimarlık yapılarının kullanıcıları üzerinden konut yapılarına ilişkin yeni bir okuma yapmak mümkün müdür ? Kullanıcıların konutu kullanım sürecinde yeniden üretme potansiyelleri mimarlık tarih yazımı açısından bir zenginlik olarak değerlendirilebilir mi ?

Proje bu soruları sorarken bazı bulgulardan hareket etmektedir ⁶.

- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından çıkarılmış olan ve güncellenen “ Bina Kimlikleri” (2012) adlı yayında yer alan konut yapısı neredeyse yoktur.
- TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından çıkarılmış olan “ Ankara/ Tarihi Kent Merkezi Mimarlık Rehberi “ (2011) adlı yayında hiçbir konut yapısı yer almamaktadır.
- TMMOB Mimarlar Odası Genel Merkezi tarafından çıkarılmış olan “ Yarışmalar Dizini” (2004) adlı yayında konut yarışmalarının sayısı yok denecek kadar azdır.
- Mimarlık alanında gerçekleştirilen yayınların en önemlileri olan Mimar , Arkitekt ve Mimarlık Dergilerinde konut yapısı oldukça sınırlıdır.

Proje bu bulgulardan hareketle kamusal yapılar aracılığı ile oluşan kamusal belleğin karşısına konut yapıları aracılığı ile oluşacağını öngördüğü sivil mimari belleği koyar.

Sivil Mimarlık ve Sivil Mimari Bellek

Bellek yaşam boyu biriktirilenlerin ifadesidir. Görülen, duyulan, öğrenilen her şeyin zihinde depolanması, saklanması ve sonrasında geri çağırılması olarak tanımlanır⁷. Kentsel bellek ise fiziki bütüne dair bir kavramdır. Kentlinin zihninde fiziksel, sosyal, kültürel ve tarihsel değerlerle oluşan izleri ifade eder (Uzun vd., 2009). Kentsel bellek kentsel hafızadır. Bir kentte geçmişten günümüze var olan, kente ve kentliye dair süreklilik gösteren tüm değerleri kapsar . Bu değerler içinde yapılar yaşama dair birikimleri ile, yaşamsal tüm aktivitelere yer olma nitelikleri ile öne çıkarlar⁸. Kentsel belleği oluşturan yapıların resmi olana dair kapsayıcı tutumu , zihinde biriktirilenlerin resmi yüzü, kentsel belleğin niteliğini de belirler. Bu

⁶ TMMOB Mimarlar Odası tarafından düzenlenen Cumhuriyetin Mimari Mirası Sergi ve Sempozyumu'nda (2009) yer alan yapıların içinde, Evkaf Apartmanları ve Saraçoğlu Mahallesi dışında sivil mimarlık yapılarının yer almaması; Ankara üzerine yapılan araştırmaların çoğunlukla kamusal yapılara yönelik olması dikkat çekilen konuyu açıklamakta yeterli ipuçlarıdır.

⁷ Bellek ve Kültür Sempozyumu çağrı metninde (2013) bellek: “ Deneyimlerin, belli bir zamanda ve yerde gerçekleştiğinin farkında olarak, insanın bilincinde yerini almasıdır.” biçiminde tanımlanmıştır. Metinde bellek ve mekân ilişkisinin önemi üzerinde durulmaktadır.

anlamda sivil mimarlık yapılarının kalıcı olmama hali sivil mimari bellek oluşumunu zorlaştırır.

Kolektif bellek ise bireylerin benzer mekânlarla kurdukları ilişkinin sonucu olarak ortaya çıkar. Geçmişe dair ortak imaj paylaşımını ifade eder. Geçmiş birlikte yaşamayı değil, birlikte hatırlamayı gerektirir (İnce, 2010) . Kamusal olana ilişkin kalıcı referansların ağırlığı ile oluşan kamusal kolektif bellek karşısında konut yapılarının geçiciliği sivil kolektif bellek oluşumunu sekteye uğratır.

Bellek mekân ve zamanla güçlü bir ilişki kurar. Geçmişten gelen imgeleri anlamsal ve duyumsal olarak çağrıştırır ve anımsatarak düşünülür kılar. İmgelerin, tarihsellikten koparılarak yok edilmesi ya da sürekli olarak yeni ile yer değiştirmesi, bellek yardımıyla kurulan bireysel tarihin yitirilmesine sebep olur (Al, 2011). Konut yapılarının geçici olma hali bu yitimi hızlandırır.

Bir kentin yaşam öyküsünde yer edinmiş olan yapılar nitelikleri ile yerel tarihe katkıda bulunurlar (Madran, 2001). Bu yapıların resmi ya da sivil olma hali kentin yerel tarihinin yazımında belirleyici olur . Bir kentte kamusal yapılar ile oluşan yerel tarihin karşısında konut yapıları sivil yerel tarihin oluşumu için en önemli potansiyeldir.

Bu saptamalardan hareketle proje bellek mekan ilişkisini öncelikle mimarlık ortamında yeterince araştırılmamış ve belgelenmemiş konut yapıları bağlamında ele alır , bu yapıların mimarlarını ve bu yapıların kullanıcılarını bu ilişki içinde değerlendirir ⁹.

Proje modern dönem mimarlık anlatısı içinde yer bulamamış konut yapılarını fark edilir ve değerli kılar. Bir suret olarak karşılaştığımız yapıları çözümler, mimari dilini, kurgusunu ortaya koyar, mimarlık ortamının bilgisine sunar. Ya da kimi zaman aslında bildik olanı, farkına varılanı ele alır, belgeler ve bu yanı ile, tarihe, o yapıya ilişkin bir not düşer. Bir

---

⁸Yapılar dışında kentsel belleği oluşturan somut fiziki öğeler meydanlar, sokaklar, kentsel mobilyalar ile yazılı, çizili, fotoğraflık belgeler olarak ele alınmaktadır (Madran, 2006).

⁹ Proje aynı zamanda içinde yaşanılan kente dair algıları değiştirme çabası içinde Ankara'nın değerlendirilme sıfatlarını olumsuzdan olumluya çevirmeye çalışır. Kentte, hala "iyi", "güzel", "nitelikli" tanımlarını hak eden konut yapılarının varlığını vurgulayarak kentin sahip olduğu tarihsel birikimin önemine göndermeler yapar. Geçmişle gelecek arasında bağ kurar. Ankara üzerine yazarken, konuşurken referans noktaları oluşturur. Kentin onu oluşturan hikayelerin toplamı olduğu kabulünden hareketle Ankara'nın hikayelerini sahiplenir (Kozar, 2009). Bu şekilde yeni hikayelerin üretilebilmesi için ortam hazırlar.

yandan yapıları kalıcı kılmaya çalışarak bireysel tarihin sürekliliği üzerinde dururken, diğer yandan ele aldığı yapılar aracılığı ile sivil belleğin inşa edilmesine yol açar, mimarlık ortamında yaygın olan resmi dili kırmaya, sivil dili yaygınlaştırmaya çalışır. Kamusal olanı değerlendirmenin yanı sıra sivil olana da hak ettiği değeri veren içeriğiyle proje kamusal olanı reddetmez, ancak sivil olanı da çok önemser. Projede kimi yapılar yer olma nitelikleri; taşıdıkları mimari değer ile , kimi yapılar yaşama dair birikimleri ile önem kazanır. Proje birbirine benzer yapılarda birbirine benzer hayatların kurgulandığı kentte, farklı olanı vurgular. Özenli olanı öne çıkarır, hak ettiği değeri verir . Kıymetli kılar. Olan ile olması gereken arasındaki ayrımı ortaya koyar. Bu yolla mimarlığın yaygınlaşan hızlı üretilebilir, benzer üretilebilir yapılar tasarlama eylemliliğini de eleştirir .

Proje mimari değer taşıyan yapıları tespit ederken, yaşama dair ipuçlarından hareketle her bir detayı özenle tasarlayan , içe ve dışa dair özgün biçimlenme kararları veren, böylelikle yapıyı önemli ve vazgeçilmez kılarak geçmiş ve gelecek arasındaki bağı güçlendiren , hayatı zenginleştiren , ancak çoğunlukla görmezden gelinmiş, adı bilinmedik mimarlara karşı özenli ve adaletli bir tutum izler.

Proje yapıların dünden yarına yaşamsal kimlik kartımız olduğu saptamasını önemser (Sarıaslan,2004), bu açıdan öne çıkan kimi yapılara dikkat çeker. Yapıları donmuş, tekil nesnelere indirgeyen yaklaşımın tersine , yapıların kullanıcıları aracılığı ile anlattığı hikayelere odaklanır, hayata dair olanın öneminden söz ederek yaşanmışlıkları vurgular.

Projenin Yöntemi

1930 – 1980 yılları arasında inşa edilen konut yapılarının araştırılmasını, belgelenmesini, ve korunmaları amacı ile ölçütler getirilmesini hedefleyen proje kapsamında öncelikle bu konuda yapılmış çalışmalar üzerinde durulmuştur. Bu çalışmaların öznesi olarak konut yapıları öncül olma ya da özgün olma durumları nedeniyle projeye dahil edilmişlerdir. Bu kapsamda ele alınan proje araştırma, belgeleme ve sanal kent arşivi (müzesi) kurulması aşamalarını içermektedir.

Araştırma Aşaması

Araştırma aşaması çok yönlü bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu aşamada öncelikle alan çalışmaları ve yapı tespit çalışmaları yapılmaktadır. Tespit edilen yapılar fotoğraflanmakta ve her bir yapı için daha önceden hazırlanmış tespit föyleri doldurulmaktadır.

Tespit föylerinde yer alan ölçütler ;

- Biçimlenme kararları açısından özgünlük
- Cephe kararları açısından özgünlük
- Detay çözümleri açısından özgünlük
- İç mekan çözümleri açısından özgünlük
- Dönem mimari özelliklerini yansıtmak
- Yeni yapı teknolojileri ile inşa edilmiş olmak
- Kullanım ve kullanıcı açısından özelleşmek

biçiminde belirlenmiştir.

Proje kapsamında tespit çalışmalarının yanı sıra yayın taramaları –Mimar, Arkitekt, Mimarlık v.b.-yapılmakta, tüm bu yayınlarda ve konu ile ilgili kitaplarda yer alan yapıların izleri sürülmektedir. Yarışma sonucu elde edilmiş yapılar ve tez çalışmalarına konu olmuş yapılar da proje kapsamında değerlendirilmektedir. Öte yandan kimi kurum arşivleri – VEKAM, Ankaralılar Vakfı v.b – taranarak, bu arşivlerde yer alan yapılara ve web sitelerinde –Arkitera, Mimarlık Müzesi v.b- ve fotoğraf arşivlerinde yer alan yapılara ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Araştırma aşaması her bölge için tamamlandığında ilk tespit föyleri ve çekilen fotoğraflar üzerinden bir değerlendirme yapılmakta, üzerinde uzlaşılan yapılar ile ilgili olarak belgeleme aşamasına geçilmektedir.

Belgeleme Aşaması

Belgeleme aşaması fiziki belgelenmeler, dönemsel belgelenmeler, sözlü tarih belgelenmelerinden oluşmaktadır.

- Fiziki Belgelenmeler:
  - Yapıya ait dosya incelenmekte, mimari projeler veri tabanına aktarılmaktadır.
  - Yapıya ilişkin araştırmalar ve yayınlar veri tabanına aktarılmaktadır.
  - Yapıya ilişkin fotoğraflar çekilmekte ve veri tabanına aktarılmaktadır.

- Yapıya ilişkin sunumlar veri tabanına aktarılmaktadır.
- Değişikliğe uğramış ya da yok olmuş kimi yapılara ilişkin 3 boyutlu modellemeler yapılmakta ve veri tabanına aktarılmaktadır.

- Dönemsel Belgelemeler:

- Yapının dosya bulgularına ve dönemi içindeki önemine vurgu yapan bir metin hazırlanmakta ve veri tabanına aktarılmaktadır .

- Yapının mimari projelerine , iç mekan çözümlerine odaklanan bir metin hazırlanmakta

ve veri tabanına aktarılmaktadır.

- Yapının mimarına ilişkin yayınlar- çalışmalar - veri tabanına aktarılmaktadır

- Sözlü-Tarih Belgelemeleri:

Tespit edilen ve belgelenen yapılarda yaşayan kullanıcılara ulaşılmaya çalışılmakta ; kullanıcılardan yapının projelendirilmesi, yapım süreci, yapıldıktan sonraki gündelik yaşam pratikleri hakkında sözlü bilgi alınmaktadır. Bilgi alma video çekimleri şeklinde gerçekleştirilmekte ve aile albümlerinden fotoğraflar ile birlikte veri tabanına aktarılmaktadır.

Sanal Kent Arşivi(Müzesi) Kurulması

- Proje bitiminde elde edilen veri tabanı üzerinden bir Sanal Kent Arşivi (müzesi) kurulması hedeflenmektedir. Bu arşivde yer alan konut yapıları –proje kapsamında bu yapılar 100 adet olarak belirlenmiştir-dönemler, bölgeler ve mimarlar üzerinden üç katmanlı olarak erişime açılacaktır. Veritabanı ile araştırmacılar; Ankara’daki konut yapılarını görme, karşılaştırma ve yorumlama fırsatı bulacaklar, mimarlarına ulaşma ve kullanım sürecine dair hikayeleri paylaşma olanağı elde edeceklerdir.

Projenin Süresi

- Proje kapsamında Ankara kenti, kentsel gelişme sürecine bağlı olarak üç etapta ele alınmış, buna göre proje süresi üç yıl olarak belirlenmiştir.

- 1. yıl çalışmaları Ulus merkez olmak üzere Yenimahalle, Altındağ, Mamak, Keçiören belediye sınırları içinde araştırma, belgeleme ve veri tabanı oluşturma çalışmalarını kapsamaktadır.
- 2. yıl çalışmaları Kızılay merkez olmak üzere Cebeci, İncesu, Sıhhiye, Maltepe, Anıttepe, Emek ve Bahçeli bölgelerinde araştırma, belgeleme ve veri tabanı oluşturma çalışmalarını kapsamaktadır.
- 3. yıl çalışmaları Kavaklıdere merkez olmak üzere , Küçükesat, Seyran Bağları, Ayrancı, Çankaya ve Gazi Osman Paşa bölgelerinde araştırma, belgeleme ve veri tabanı oluşturma çalışmalarını kapsamaktadır.

Projenin Bulguları

Projenin bulguları modern dönem mimarlık anlatısının dışında kalan , bu konuda sorduğu sorular ile yeni bir mimarlık dilinin ve yeni bir mimarlık kültürünün oluşmasını sağlayacak yapılardan , bu yapıların mimarlarından ve sözlü tarih görüşmelerinden çıkarılan sonuçlardan oluşmaktadır.

Yapılar

Proje yeni bir barınma deneyimi öneren, biçim kararları, cephe kararları, detayları, iç mekan çözümleri, kullandığı teknoloji ile öne çıkan, dönem temsili olma hali ile mimarlık ortamına söz söyleyen tek yapı/toplu konut/ sokak dokusu /yerleşim ölçeğinde konut yapısı/yapıları üzerinde durmaktadır. Ankara’da günümüze dek süregelen barınma sorununa yönelik olarak gerçekleştirilmiş kimi yerleşimler gerek tasarım kararları gerek uygulama pratikleri açısından “öncül” çözüm önerileri içermektedirler (Bayraktar,2010) . Yerel yönetimler ve merkezi hükümetler tarafından gerçekleştirilmiş olan yerleşimler modern dönemin öncelikli sorunu olan konut sorununun çözümüne ilişkin yaklaşımlar ile çakışmaktadır¹⁰. Bu yerleşimlerin yanı sıra yine kooperatifler aracılığı ile gerçekleştirilen tek ya da iki katlı müstakil toplu konutlardan oluşan bahçe şehir örneği yerleşimlerden de söz etmek gerekmektedir. Öte yandan Ankara’da bireysel üretim ya da kooperatifler aracılığı elde edilmiş tek ya da toplu konut ölçeğinde “özgün” bir çok konut yapısının varlığı da söz konusudur. Bu yapılar içinde önemli bir stok oluşturan aile evleri ve kira evleri belirli bir

¹⁰ Tankut’a göre (1992) Ankara’nın imarı ile amaçlanan, modern bir toplum için yaşam sahnesi yaratmak ve modern bir toplumun önceden var olmayan kurumlarına mekân sağlamaktır .Bu yaşam sahnesi kamusal mekanlardan konuta , genelden özele aynı yaklaşımla ele alınmıştır.

dönemin yaygın konut üretim biçimleri olarak öne çıkmaktadır. Yine önemli bir yapı stoku oluşturan ; kooperatifler tarafından gerçekleştirilmiş, modern mimarlık ilkeleri ile biçimlenmiş çok katlı toplu konut yapılarından , serbest zemin planlı, konut işlevinin yanı sıra sinema, havuz v.b işlevleri barındıran, asansörlü, çöp bacalı , tek yapı ölçeğinde modern dönem kooperatif uygulamalarından söz etmek gerekmektedir. Tek yapı ölçeğinde bireysel konut uygulamalarını ve belirli bir dönemin ekonomik yaklaşımları uyarınca bankalar tarafından inşa edilmiş olan ikramiye evleri uygulamalarını da sahip oldukları potansiyeller nedeniyle özellikle vurgulamak önemlidir.

Her bir yapı grubunda çatıların; - çatı feneri, çekme çatı,teras çatı uygulamaları- balkonların; - gömme balkon,ön balkon,köşe balkon, cephe boyu balkon uygulamaları- detay çözümlerin; -balkonlarda kullanım detayları, düşey elemanlarla sağlanmış mahremiyet ,özelleşmiş balkon korkulukları - kapıların, yapı sokak ilişkisinin özelleştiğini ve dönem temsiliyeti açısından ayrı bir tipoloji oluşturduklarını söylemek mümkündür. Öte yandan kimi yapılarda özgün tasarım kararları olarak giriş saçakları, girişler ve apartman isimlerinin öne çıktığı, cephelerde kullanılan yatay ve düşey elemanların ya da görsel simgelerin yapıyı çevre içinde farklılaştıran ayrıntılar olarak önem kazandığı görülmektedir.

Mimarlar

Sıradan ve bildik olmayan “özgün” konut yapılarını üreten, iyi niyetle ve ahlaki bir duruşla kullanıcılara yeni mekansal olanaklar sunan mimarları görünür kılmak gibi bir sorumluluk üstlenmiş olan proje öncelikle kimi bildik mimarların çok da bilinmeyen konut yapılarını ortaya çıkararak yeni bir değerlendirme yapmakta, öte yandan literatürde yer alan kimi konut yapılarının izlerini sürerek mimarlarına ilişkin bilgiyi yeniden yorumlama olanağı sağlamaktadır. Proje mimari değer taşıyan çok sayıda konut yapısının üretiminde bildik mimarlarla ortak çalışan mimarlardan mimarlık ortamını haberdar etmek gibi bir sorumluluk da üstlenmiştir. Mimarlık ortamında iyi bilinen kimi konut yapılarının mimarlarına ulaşarak yeni bir okuma öneren proje , tespit çalışmaları ile gün yüzüne çıkardığı yapıların mimarlarının önemine dikkat çekerken , serbest çalışan ya da bankalarda / kurumlarda nitelikli ve mimari değere sahip pek çok yapının tasarımını üstlenen ancak çok da bilinmeyen mimarlara da vurgu yapmaktadır. Öte yandan proje belirli bir döneme dek “mühendislerin”

halen mevcut nitelikli bir çok konut yapısının tasarımcısı olarak mimarlık ortamında dönemsel belirleyici olduklarını ortaya koymuřtur¹¹.

Kullanıcılar

Proje kapsamında konut yapılarının kullanım sürecinde kullanıcı ile kurduğu ilişkiden hareketle sözlü görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Yapının kullanım değerini ortaya çıkarmayı amaçlayan ve ulaşılabilen kullanıcılarla gerçekleştirilen sözlü görüşmeler, seçilen örneğin ne gibi gündelik yaşam pratikleriyle yeniden kurulduğunu keşfetmek açısından ve mimarlığı içeriden okumaya olanak veren potansiyelleri nedeniyle özellikle önem taşımaktadır.

Yapılan görüşmelerde kullanıcılara ; yapının nasıl alındığına, bedeline, yapımının ne kadar s rd ğune, yapıda gündelik hayatın nasıl olduğuna, yapının mimarının bilinip bilinmediğine, yapının yapım aşamasına dahil olup olunmadığına, yapıda zaman içerisinde yapılan değişikliklere, halihazırda yapıda bulunan özgün malzemelere, özgün mobilyalara, yapının çevresine ilişkin sorular yöneltilmektedir.

Sözlü görüşmeler sonrasında yapılan  z mlmelerden tasarım süreci dışında kullanıcının yapı ile kurduğu ilişkiden kaynaklanan bir çok ayrıntıya ulaşmak, her bir yapının kullanım sürecinde ortaya çıkan hikayesine odaklanmak, kullanıcının anlattığı hikaye aracılığı ile dönemin sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerine dair bir çok bilgiye sahip olmak mümkün olmaktadır.

Sonuç

Ankara kentinde halen büyük bir potansiyel oluşturan konut yapılarının araştırılması , belgelenmesi , koruma çalışmalarının modern dönem konut yapılarını kapsayacak biçimde genişletilmesi , bu yolla sivil mimari bellek oluşumuna altlık hazırlanması projenin öncelikli hedefidir. İyi niyetle konut yapılarının ve bu yapıların mimarlarının bilindik olmasını

---

¹¹ Mimarlar Odası Ankara Şubesi tarafından gerçekleştirilen Ankara Şube Sekreterleri Yuvarlak Masa Toplantısı'nda (2005) Şube Sekreteri Sevinç. Kaynak tarafından ifade edildiği üzere 1955 yılı itibari ile Türkiye'de 1000 mimar vardır. İnaaat mühendislerinin sayısı ise 10 000'dir. Dolayısı ile inaaat mühendislerinin ve hatta kalfaların proje çizme haklarının olması kaçınılmazdır. Öyle ki sanat okulundan mezun kalfalar dört kata kadar proje yapma hakkına sahiptirler . Bu durum meslek ayırımı konusunda mimarların uzun süreli ve ısrarlı mücadelelerine yol açmıştır

sağlama çabası içine giren, konutun yaşamla kurduğu ilişkiye ısrarla vurgu yapan bu projenin doğru sonuçlara ulaşabilmesi büyük önem taşımaktadır.

Gerek barınma sorununun çözümüne yönelik yaklaşımları nedeniyle öncül kabul edilen , gerek önerdikleri çözümler nedeniyle özgün olarak değerlendirilen pek çok konut yapısının yok olması projenin önemini ortaya koymaktadır. Bir döneme tanıklık etmiş çoğunluk yapılar imar uygulamaları başta olmak üzere pek çok nedenle kentin hafızasından neredeyse silinmiştir. Toplu konut ya da tek konut ölçeğinde ve çoğunlukla kooperatifler aracılığı ile elde edilmiş olan bu yapılardan günümüze ulaşabilen sınırlı sayıda örnek ise bize bir dönemin tasarım,yapım ve barınma pratiklerini aktarmaları açısından oldukça önemlidir. İlk ve tek olma hali, politikalar ve tutumlar nedeniyle sahip oldukları önem , yapıldıkları döneme dair taşıdıkları anlam, hayata dair barındırdıkları ipuçları, tasarımcılarına verilen değer nedeniyle büyük bir potansiyel oluşturan bu yapıların araştırılmasının, belgelenmesinin ve korunmasının sağlanmasının ; bu yolla sivil mimari bellek oluşumunun olanaklı kılınmasının büyük önem taşıdığını bir kez daha vurgulamak gerekmektedir.

Kaynakça

Akad, Asaf Savaş , (2001), Açılış Konuşması, Dışarıda Kalanlar/ Bırakılanlar, Yayına Hazırlayanlar NabiAvcı, Deniz Derman, Süheyla Kırca, Arus Yumul, Bağlam Yayıncılık, İstanbul

Al, Meltem.(2011), Kentte Bellek Yıkımı ve Kimlik İnşası–Palimpsest: Ankara Atatürk Bulvarı Bağlamında Bir İnceleme, İdeal Kent- Kent Araştırmaları Dergisi, 4

Ankara Şube Sekreterleri Yuvarlak Masa Toplantısı. (2005),Mimarlar Odası Ankara Şubesi ‘nin 50 yılı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, Ankara

Ankara/ Tarihi Kent Merkezi Mimarlık Rehberi. (2011) TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, Ankara

Bayraktar, Nuray. (2010), “ Sivil Mimari Bellek Oluşumunda Bir Cumhuriyet Tarihi Müzesi, Ankara”, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik IV, 197-221

Bayraktar, Nuray. (2012), Türkiye’de Modernist Dönem Yapılarının ve Kent Dokusunun Geleceği, (Yayınlanmamış Panel Sunuşu), Çankaya Üniversitesi, Ankara

Bina Kimlikleri. (2012), Ankara Cumhuriyetin 50 Yılı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, Ankara

Cumhuriyetin Mimari Mirası Sergi ve Sempozyumu. (2009), TMMOB Mimarlar Odası, Ankara

Çağrı Metni . (2013), Bellek ve Kültür Sempozyumu , Kültür Araştırmaları Derneği ve Bilkent Üniversitesi , Ankara

Çalıştay. (2012), Tarih Yazımında Sivil Mimarlık, Başkent Üniversitesi- VEKAM, Ankara

Güvenç, Kenan. Baysal, Ebru. Kaçar, Duygu. (2002), “Bir Bakış” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten, Ekim 2002, 2-9

İnce, Gökçen Başaran.(2010), Medya ve Toplumsal Hafıza, Kültür ve İletişim Dergisi, 13(1)

Kozar, Cem. (2009), İmkanmekan Yuvarlak Masa Söyleşileri, (Yayınlanmamış Metin), İstanbul

Madran, Emre. (2001), “Kent Belleğinin Oluşumunda Mimarlık Yapıtları, Mimarlık Dergisi, 298, 47-49

Madran, Emre.(2006), “Modern Mimarlık Ürünlerinin Belgelenmesi ve Korunması Süreci İçin Bazı Notlar”, Mimarlık Dergisi, 332, 20-22

Sarıaslan, Ümit. (2004), Cumhuriyetin Mimarları, Otopsi Yayınları, İstanbul

Uzun İnci. Altun, Tutku Didem. Bal Eylem. (2009), “Kentsel Bellek Üzerine Mekansal Bir Çalışma”, Sempozyum Bildirisi, İzmir, 109-124

Tankut, Gönül. (1992), “Ankara’nın İmar Hareketlerinde Öncü Rolü”, Ankara Konuşmaları, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, 103-118

Yarışmalar Dizini. (2004) , TMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara